

PIOTR ZEMSAŁ

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0822-8937>

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ZARYS OBRAZU WŁADZ FEDERACJI ROSYJSKIEJ W TOTALITARNYM DYSKURSIE ROSYJSKIEGO RADYKALNEGO PRAWOSŁAWIA

OUTLINE OF THE IMAGE OF THE RUSSIAN FEDERATION AUTHORITIES IN THE TOTALITARIAN DISCOURSE OF RUSSIAN RADICAL ORTHODOXY

The text analyses how the devastating criticism of Vladimir Putin and his immediate environment is expressed. It is carried out within a select segment of contemporary Russian ultra-Orthodox nationalist discourse. Taking this criticism outside the pragmatic field (political pragmatics) and bringing it into the territory of Manichean ideology reveals its uncompromising nature, which in many aspects resembles the uncompromising nature of attacks carried out in totalitarian discourses. The overwhelming majority of the analysed linguistic means of constructing the image of Putin and his entourage are based on value oppositions that are not ideological. The universal axiology is evident in such generalised conceptual categories as the criminal nature of power, its harmfulness, deceitfulness, impurity of intent and deceitfulness, illegality, etc. The totalitarian nature of this discourse lies in the fact that negative valorisation based on universal oppositions is possible only if it coincides with the negative valorisation made based on the scale of ideological values, as well as on its Manichaeism and the extremity of its expressed assessments, which find expression in quite striking in their expression linguistic means.

Keywords: totalitarian discourse, Russia, Russian language, ultra-Orthodoxy

W ostatnich latach mniej lub bardziej powszechnie przyjmuje się, że środowiska prawosławne pozostają w ścisłym sojuszu z putinowskimi władzami Federacji Rosyjskiej. Jest to twierdzenie bezspornie słuszne w odniesieniu do oficjalnej Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej kierowanej przez Cyryla II. Istnieją jednak i takie środowiska, które określają się jako prawosławne i które zdecydowanie występują przeciwko Putinowi i jego otoczeniu, przy czym czynią to z pozycji radykalnego monarchizmu, militarizmu, nacjonalizmu, antyglobalizmu i swoście pojmowanego libertarianizmu. Przedstawiciele tych środowisk twierdzą, że Putin i Cyryl II we wzajemnej współpracy (oraz pod kierunkiem jakichś tajemniczych sił określanych czasem

jako мировое правительство) usiłują zawłaszczyć ideę prawosławnego mocarstwa — Rosji i wykorzystać ją dla realizacji swoich, niekoniecznie związanych z dobrem Rosji interesów. W takim postawieniu sprawy tkwi źródło druzgocącej wręcz krytyki obecnych władz Federacji Rosyjskiej obecnej w dyskursie rosyjskich ultraprawosławnych nacjonalistów. Putin i jego otoczenie to bowiem z tej perspektywy nie tylko zagrożenie dla państwa i tego, co autorzy analizowanych tekstów określają jako народ (rzecz jasna православный), ale groźny konkurent na płaszczyźnie ideologicznej. Wyprowadzenie tej krytyki poza pole pragmatyczne (w sensie pragmatyki politycznej) i wprowadzenie jej na terytorium manichejsko pojmowanej ideologii determinuje jej bezkompromisowość, która w wielu aspektach przypomina bezkompromisowość ataków prowadzonych w dyskursach totalitarnych. Nie oznacza to bynajmniej, że omawiana krytyka w jakiś sposób pomija takie kryteria oceny, które skłonni bylibyśmy uznać za nieideologiczne, tj. oparte na mniej lub bardziej uniwersalnym systemie wartości. Taka ocena jest jak najbardziej obecna, z tym że, podobnie jak w innych dyskursach totalitarnych, warunkowana jest ona ideologicznie. Temu, co klasyfikuje się jako ideologicznie wrogie, automatycznie przypisuje się również negatywnie waloryzowane cechy w ujęciu bardziej uniwersalnym. W przypadku dyskursu ultraprawosławnego podstawowym punktem odniesienia będzie podział na to, co można określić jako chrześcijańskie i antychrześcijańskie. Jest to jeden z wariantów podziału świata na SWOICH i OBCYCH charakterystycznego dla dyskursów totalitarnych¹.

Materiał badawczy stanowi maszyn 240² różnej objętości tekstów (od krótkich notatek redakcyjnych po dłuższe teksty z pretensjami do formatu analitycznego) o tematyce gospodarczej (rubryka *Экономика*) opublikowanych na agregującym treści wytwarzane przez środowiska ultraprawosławne portalu „Москва — Третий Рим”³ od napaści Rosji na Ukrainę 24.02.2022 do końca stycznia 2025 r. Spodziewany i obserwowany postępujący upadek rosyjskiej gospodarki w czasie wojny jest niewątpliwie czynnikiem wpływają-

¹ P. Fidelius, *O myśleniu totalitarnym*, „Aneks” 1984, z. 35, s. 76; Н.А. Купина, *Тоталитарный язык. Словарь и речевые реакции*, Издательство Уральского университета, Екатеринбург–Пермь 1995, s. 18.

² Nie we wszystkich przebadanych tekstach pojawiał się wątek Putina i jego otoczenia, materiały rzeczywiście odnoszące się do tego kręgu stanowią mniej niż połowę zbadanego korpusu.

³ Москва — Третий Рим, <https://3rm.info/> (23.09.2025).

cym na zaostrenie badanego dyskursu. Staje się on w tym okresie wybitnie napastliwy, a głównym celem ataku jest obarczany (nie bez racji) odpowiedzialnością za pogorszenie sytuacji gospodarczej Putin wraz ze swoim otoczeniem.

AGRESJA JĘZYKOWA — FIGURA WROGA

W pragmatyce lingwistycznej i opracowaniach z zakresu analizy dyskursu sporo miejsca poświęcono już kwestii agresji językowej⁴. Podstawowym problemem w analizie wypowiedzi, o których można przypuszczać, że są agresywne, jest precyzyjna identyfikacja intencji nadawcy. Bardzo często zdarza się tak, że wymaga ona niezwykle dokładnej znajomości kontekstu, relacji między nadawcą i odbiorcą, przyjętych konwencji itd.⁵. W wielu przypadkach badacz może zaledwie przypuszczać, że ma do czynienia z agresją językową, ponieważ dostęp do intencji nadawcy bywa utrudniony. Dyskursy totalitarne uwalniają nas od tych interpretacyjnych komplikacji, ponieważ w sposób eksplicytny, a nawet dominujący, funkcjonuje w nich figura wroga⁶. Skoro bowiem jest jasno nazwany wrogiem wróg (jasno nazwany wrogiem nie znaczy, że zawsze jasno określony, dyskurs totalitarny lubi tu zachować pewną niedookreśloność⁷, co ułatwia elastyczną zmianę wektora wrogości w zależności od sytuacji). W tym miejscu ujawnia się pewna różnica między sowieckim dyskursem totalitarnym, a badanym masywem tekstów. Chodzi o to, że w sowieckim dyskursie totalitarnym formuły ujmujące figurę wroga dość

⁴ Нр. О. Н. Быкова, *Речевая (языковая, вербальная) агрессия*, „Теоретические и прикладные аспекты речевого общения” 1999, вып. 1(8), s. 96–98; M. Peisert, *Formy i funkcje agresji werbalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2004; E. Laskowska, *Język ideologii a język agresji w wypowiedziach politycznych*, „Środkowoeuropejskie studia polityczne” 2012, nr 2, s. 137–146.

⁵ M. Peisert, *Formy i funkcje...*, s. 32.

⁶ Н. А. Купина, *Тоталитарный язык...*, s. 18; А. П. Романенко, *Образ рупора в советской словесной культуре*, Издательство Саратовского университета, Саратов 2000, s. 75; В. В. Глебкин, *Советская культура*, w: С. Я. Левит (red.), *Культурология. Энциклопедия*, т. 2, Москва 2007, s. 510–520; В. Н. Яшин, *Система топосов в советской политической публицистике*, „Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского” 2009, № 6 (2), s. 375.

⁷ Chodzi o niedookreśloność w sensie braku precyzyjnie zarysowanego zakresu znaczeniowego pojęć (patrz: M. Głowiński, *Nowo-mowa (Rekoniesans)*, w: S. Amsterdamski, A. Jawłowska, T. Kowalik (red.), *Język propagandy*, Niezależna Oficyna Wydawnicza, Warszawa 1979, s. 4.

często bywały semantycznie rozmyte, a w badanym dyskursie tego nie obserwujemy. Wróg (wrogowie) jest znany wręcz z nazwiska, np.:

- (1) Ещё в 2023 г. враг Христа и Руси Путин подписал закон о цифровом рубле [I];
- (2) Враг Христа и Руси Греф предложил ввести в школах предмет „Предпринимательство” [II];
- (3) [...] полностью диктуется Центробанком под руководством Набиуллиной, являющейся агентом Запада и врагом России [III];
- (4) Путин не просто враг России, но - вражина⁸ [IV].

W badanym masywie tekstowym wróg konceptualizowany jest jednak zwykle nie jako indywiduum, a jako grupa skupiona wokół jednostki — Putina. Grupa ta jest na tyle ograniczona liczebnie i wyraźnie oddzielona od otoczenia, że wydaje się pokrywać z pojęciem oligarchii, którego realizacje również w badanym materiale odnajdujemy, np.:

- (5) И это понятно, т.к. путинские олигархи качают нефть и газ [...] [V];
- (6) [...] именно Путин дал добро своим олигархам на полное ограбление России и вывоз награбленного из неё [VI].

Grupowy charakter wroga manifestuje się w badanym materiale m.in. poprzez pogardliwe, a nawet obraźliwe⁹, charakterystyczne również dla komunistycznego dyskursu totalitarnego, zastosowanie apelatywizowanych nazwisk w liczbie mnogiej¹⁰, np.:

- (7) Все эти чубайсы, абрамовичи, тимченки, ротенберги и прочие жидаы - одна путинская банда, по которым «топор плачет» [VII];
- (8) Вы только вникнете в то, что делает Путин и его набиуллины [VIII];
- (9) Путин и его легион грефов - это враги и Христа, и Руси [II],

oraz nominacje w liczbie mnogiej (путинцы, кремлевцы), dość rzadko (1–4 wystąpienia) odnotowywane nominacje odnoszące się do grupy osób (команда, pogardliwe — сборище), ugrupowań o charakterze kryminalnym (банда), zamkniętym, niedostępnym (секта), a nawet przestępczym (мафия, ворьё, шобла) i zbrojnym (метафорyczne гвардия, легион, армия чиновников).

⁸ Вражина — pogardliwe o wrogu.

⁹ Б.Ю. Норман, *Лингвистическая прагматика на материале русского и других славянских языков*, Белорусский государственный университет, Минск 2009, s. 40–41.

¹⁰ Zob.: M. Głowiński, *Nowomowa i ciągi dalsze, szkice dawne i nowe*, Universitas, Kraków 2009, s. 96.

Charakterystyczne dla badanego dyskursu jest wykorzystanie w tym celu metaforycznych określeń odsyłających do żydowskiego obszaru społeczno-religijnego z wyraźną wymową antysemicką. Chodzi o nominacje *синагога* и *кагал* (obie jednostki używane są w dyskursie dla określenia najbliższego otoczenia Putina), których frekwencja w badanych tekstach (*кагал* — 23, *синагога* — 18) znacznie przekracza liczbę użyć *лексему банда* (4 użycia), nie wspominając o pozostałych nominacjach, które odnotowano jedynie raz. Co istotne, w badanych tekstach nie zaobserwowano, by tak określona grupa była w jakikolwiek sposób wyabstrahowana od związku z Putinem. To powiązanie dokonuje się przy użyciu konstrukcji ze spójnikiem (*Путин и его X*) lub przymiotnika *путинский*. Oto przykłady użyć tych regularnie wyzyskiwanych i antysemicko nacechowanych nominacji:

- (10) Кому на Руси жить хорошо... Путинскому кагалу, грабящему народ России [IX];
- (11) Путин и его кагал бойко поставляют на клятый Запад нефть, газ, удобрения, металл и прочее [X];
- (12) Путин и его кремлевская синагога наносят колоссальный ущерб стране [VI];
- (13) Кремлевская путинская синагога разворовала все деньги [XI].

Do określeń wroga pojmowanego jako zbiorowość należy również nominacja *свора*, która odsyła odbiorcę do pojęć z zakresu świata zwierząt (zazwyczaj zwierząt, które uznawane są w danej kulturze za w jakiś sposób niegodne, w tym przypadku chodzi o psy¹¹, co było charakterystyczne również dla sowieckiego i nazistowskiego dyskursów totalitarnych¹²), np.:

- (14) И, тем не менее, путинская свора озабочена повесткой дня, озвученной Билл Гейтсом и прочими западными врагами России - переводом народа на питание насекомыми [XII].

Wśród formalnych cech dyskursów totalitarnych, które zwracają uwagę również w badanym masywie tekstów wyróżnić należy

¹¹ M. Peisert, *Formy i funkcje...*, s. 92.

¹² Д. Вайс, *Паразиты, падаль, мусор. Образ врага в советской пропаганде*, „Политическая лингвистика” 2008, № 1 (24), s. 6–22; W. Lehfelt, „Язык советской эпохи” или „новояз”?, „Russian Linguistics” 2001, Vol. 25, № 2, s. 250.

dość szerokie użycie przedrostka анти⁻¹³. Poza oczywistymi dla dyskursu konfesyjnego derywatami leksemu *Антихрист* w kolokacjach w rodzaju антихристовое правительство odnotowano jednostki: антинародный, антигосударственный, антихристианский, антисоциальный, антиконституционно.

UNIWERSALNA I IDEOLOGICZNA AKSJOLOGIA DYSKURSU

Tak określönemu wrogowi przypisuje się następnie wiele różnych cech w oparciu o uniwersalną i ideologiczną skalę wartości przyjętych w badanym dyskursie. Do pierwszej grupy zaliczyć należy ocenę z punktu widzenia uniwersalnych kategorii moralnych i użyłitarnych, jak np. praworządność, prawda, korzyści lub straty z punktu widzenia państwa i społeczeństwa, która najczęściej wyrażana jest wtedy, gdy mowa o metodach i celach działania kremlowskich władz. Co ciekawe, w tym zakresie analizowany dyskurs, choć bardzo ostry w wymowie, nie różni się zasadniczo od współczesnego dyskursu liberalnego czy nawet komunistycznego (w obu tych dyskursach bez trudu odnajdziemy oskarżenia Putina i jego ludzi choćby o złodziejstwo, hasło Путин — вор było bardzo widoczne w trakcie społecznych protestów w Rosji na przełomie pierwszego i drugiego dziesięciolecia XXI w., w których uczestniczyli przedstawiciele bardzo różnych opcji politycznych). O specyfice badanego dyskursu stanowi jego składowa ideologiczna, do której należy odnieść realizacje tekstowe oparte na opozycji chrześcijański–antychrześcijański (szatański) oraz wiele manifestacji wulgarного antysemityzmu. Osobną kategorię, plasującą się pomiędzy składową uniwersalną i ideologiczną, stanowi coś, co daje się zamknąć w opozycji samodzielności i podporządkowania kremlowskich władz obcym czynnikom. Uniwersalność tej opozycji jest oczywista, niezawisłość jest pozytywnie waloryzowanym i nieodzownym atrybutem władzy bez względu na ideologię. Z drugiej jednak strony w badanym dyskursie, który jest dyskursem zwolenników bezwzględного samodziерзавia, ta opozycja nabiera szczególnego wymiaru ideologicznego, a oceny dokonywane w oparciu o tę opozycję nabierają szczególnej wagi.

¹³ А.М. Селищев, *Язык революционной эпохи. Из наблюдений над русским языком*, УРСС, Москва 2003, s. 187.

OCENA PUTINA I JEGO OTOCZENIA W OPARCIU O UNIWERSALNĄ SKALĘ WARTOŚCI

A) PRZESTĘPCZY CHARAKTER WŁADZY

Środki językowe manifestujące tę optykę można podzielić na dwa typy. Do pierwszego należy zaliczyć leksemy o negatywnej aksjologii należące do pola semantycznego ‘przestępczość’: преступник, преступление, преступный, банда, бандит, мафия, вор, воровство, воровской, вороватый, разворовывать, ворьё, гангстер, госкриминальный, грабёж, жулик, коррупция, коррупционер, ciekawy neologizm podkreślający systemowy charakter działalności przestępczej — ограбизация, ограбление, убийца (jako metafora), шобла. Przestępcze działania na ogół przypisuje się w badanym dyskursie grupie (nawet wtedy, gdy odnośna nominacja występuje w liczbie pojedynczej), np.:

- (15) А все государственные средства еврейская кремлевская банда как разворовывала, так и продолжает разворовывать [XI];
- (16) Это бандиты, ворьё и лютейшие к Русскому народу инородцы и иноверцы с израильскими паспортами [XIII];
- (17) Путинские набиуллины и грефы предложили устроить приватизацию-ограбизацию страны [XIV];
- (18) Кремлевский режим - это сборище вредителей и разрушителей государства. Он - убийца народа [XV].

Zaledwie kilka razy na tym tle wskazuje się na jednostki, w tym na Putina, np.:

- (19) Путин финансировал три года ВСУ, о чем открыто заявлял об этом на камеру, и никто из спецслужб России не арестовал этого предателя и преступника [XVI];
- (20) Путинская политическая проститутка и коррупционер — спикер Госдумы Володин [XVII].

Przypisywanie niezgodnej z prawem działalności kremłowskiem władzom w olbrzymiej większości odnotowanych przypadków dokonuje się albo poprzez zastosowanie najbardziej oczywistych nominacji (вор, преступник, убийца), albo równie mało wyszukanych konstrukcji predykatywnych. Rzadkością są inne zabiegi tekstowe, frazeologizmy w rodzaju ставить кому-л. прогулы в тюрьме (w znaczeniu: ktoś powinien być już dawno pozbawiony wolności) czy metaforyczne: топор плачет по кому-либо (w szerszym

znaczeniu: kogoś powinna spotkać sroga kara), np.:

- (21) Набиуллиной давно ставят прогулы в тюрьме [XVIII];
- (22) Все эти чубайсы, абрамовичи, тимченки, ротенберги и прочие жида — одна путинская банда, по которым «топор плачет» [VII].

Wśród wymienionych jednostek leksykalnych można wyróżnić takie określenia Putina, jego otoczenia i działalności, które są silnie pragmatycznie nacechowane — słowniki klasyfikują je jako pogardliwe lub należące do niższych rejestrów stylistycznych, co również jest wyrazem wartościowania: ворьё¹⁴, жулик¹⁵, хапуга¹⁶, шобла¹⁷. Wprowadzają one do dyskursu odcień lekceważenia, co w kontraście z użyciami sygnalizującymi poważne zagrożenie (гангстер, убийца) daje wrażenie pewnej dwutorowości — z jednej strony Putin i jego środowisko zasługują w optyce badanych tekstów na pogardę, a z drugiej — są groźni. Ta dwoistość (z jednej strony lekceważenie i ośmieszenie, z drugiej — podkreślenie powagi zagrożenia) również jest charakterystyczna dla agresywnych dyskursów obsługujących w swoim czasie systemy totalitarne. Oddzielnie należy spojrzeć na leksemy pochodzące wprost z socjolektu przestępczego, które wypada interpretować jako najbardziej bezpośredni sygnał negatywnej oceny Putina i jego otoczenia (дерибан¹⁸, крыша, крышевать, шестерка¹⁹ oraz konstrukcję быть в доле), np.:

- (23) Дерибан России продолжится [XIX];
- (24) Под „крышей” Путина еврейские дельцы развалили все отрасли жизнедеятельности государства [XX];
- (25) „Их” всех крышуют одни и те же люди, они „их” вырастили, выучили, внедрили в управление страной [XVIII];
- (26) Но путинские депутаты-„шестерки” володины и поповы работают в об-

¹⁴ С.А. Кузнецов, *Большой толковый словарь русского языка*, Норинт, СПб 2000, s. 151.

¹⁵ Д.Н. Ушаков, *Толковый словарь современного русского языка*, Аделант, Москва 2013, s. 141.

¹⁶ С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова, *Толковый словарь русского языка*, «А темп», Москва 2006, s. 860.

¹⁷ С.А. Кузнецов, *Большой толковый...*, s. 1502.

¹⁸ W słownikach częściej дербан lub дербанка (Э.Л. Складов, А.С. Малаховский, *Словарь современного жаргона преступного мира*, Солти, Архангельск 1993, s. 14; С.М. Потапов, *Словарь жаргона преступников (блатная музыка)*, Издательство НКВД, Москва 1927, s. 43).

¹⁹ О.П. Ермакова, Е.А. Земская, Р.И. Розина, *Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь русского общего жаргона*, Азбуковник, Москва, 1999, s. 89, 255.

ласти пропаганды и они прекрасно знают, что важны не факты, а их интерпретация [XXI];

(27) При молчаливом одобрении властей, которые, несомненно, в доле! [XX].

Do określeń pozostających w okolicach leksyki przestępczej zaliczyć należy też żargonalny rzeczownik *договорняк*, który pierwotnie oznaczał po prostu „ustawiony” mecz (договорной матч), ale pojawia się również w tekstach dotyczących przestępczości pospolitej, np.:

(28) „Договорняк между прокуратурой и полицией”. Как на Кавказе расследуют преступления против женщин [XXII];

(29) „Договорняк” или конкуренция? В Ростове военного осудили за кражу 800 тонн подсолнечника с оккупированных территорий [XXIII].

W analizowanym dyskursie aktualizuje on jeszcze jeden istotny element — przekonanie o spiskowej istocie władzy, np.:

(30) Это не война, а жидовский договорняк... Путин бойко торгует с клятой Европой и даже с Украиной [X].

B) KŁAMLIWOŚĆ/ NIEWIARYGODNOŚĆ WŁADZY

Wartościowanie w odniesieniu do pojęć prawdy i kłamstwa przekazywane jest w badanych tekstach za pomocą zupełnie spodziewanych leksemów: *враньё*, *врать*, *ложь*, *лживый*, *лживость*, *обман*. Jednostki te można podzielić na takie, które odnoszą się do działań komunikacyjnych Putina i jego środowiska (*враньё*, *врать*, *выкручиваться*, *ложь*, *обман*, *оболванивание*) takie, które cechę kłamliwości przypisują kremlowskim władzom jako immanentną cechę (zwłaszcza w kolokacjach: *патологическая лживость*, *патологически лживы*). Negatywna aksjologia wzmacniana jest poprzez użycia przymiotników i przysłówków *наглый*, *циничный*, *патологический*, *нагло*, *цинично*, *патологически* np.:

(31) Однозначно — это циничное жидовское враньё [XXIV];

(32) Они патологически лживы, как и все жида [XXV];

(33) А все рассказы Путина про достижения и успехи *наглое* — и *циничное враньё*, *льущееся* в его посланиях из года в год [XXVI];

(34) Путин всё время *врёт*. *Врёт нагло* и *цинично* [XXVII];

(35) Путин и его кремлевская синагога все время *врут* и *выкручиваются* [XXVIII];

- (36) [...] показываем патологическую лживость Путина и его кремлевского кагала, уничтожающих Россию и Русский народ [XXVII];
- (37) Их магическая сила заключена исключительно в Останкинской игле, т.е. в ТВ-зомбящике и карманных СМИ, через которые проводится оболванивание и обман народа [XXVII].

Zwraca uwagę dość silne połączenie cechy kłamliwości z aktualizującym się stale w tekstach stereotypem antysemitycznym (лживы, как и все жида, лживость Путина и его кремлевского кагала, жидовское враньё), o czym w dalszej części tekstu. Przekonanie o niewiarygodności kremlofskich władz manifestowane jest również poprzez użycia potocznego i lekceważącego określenia ich komunikacji jako трёп, np.

- (38) Но понятно же, что никакие инвесторы тут не помогут и это очередной пустопорожний трёп вороватого путинского прохвоста [XI];
- (39) Этот лживый трёп путинских губителей Руси [XVII].

W pierwszym z wymienionych przykładów obserwujemy tautologiczną kolokację пустопорожний трёп. Tego typu konstrukcje mogą świadczyć o silnej potrzebie nadawcy, by dodatkowo wzmocnić semantykę braku wiarygodności, bezwartościowości komunikatów płynących ze środowiska rosyjskiej władzy. Podobną funkcję zdaje się wypełniać formuła лживый трёп. Podkreśla się również trwałość lub negatywnie waloryzowaną intensywność (czasownik визжать) tej niewiarygodnej komunikacji Putina i jego ludzi, stałość tej cechy komunikacji Kremla:

- (40) Все мы помним многолетний нескончаемый трёп Путина и его аутистов медведевых с шизофреническими силуановыми про импортозамещение в России [XXIX];
- (41) Очень скорбно, что за всем четвертьвековым патриотическим трёпом Путина люди не видят его сатанинской сущности [...] [XXX];
- (42) [...] Путин и его пропагандисты визжат о том, что с Россией на Украине воюет вся Европа [X].

W przedostatnim przykładzie zwraca uwagę zastosowanie przymiotnika патриотический, który w połączeniu z rzeczownikiem трёп wytraca swój pozytywny wydźwięk. Patriotyzm Putina podawany jest w tym wypadku w wątpliwość, wyświetla się czytelnikowi jako niewiarygodny, udawany. Z tym samym mamy do czynienia w następującym przykładzie argumentacyjnym:

- (43) Только глупые и невежественные люди еще могут считать Путина каким-то патриотом России и хорошим руководителем страны [XXV].

Negowaniu wiarygodności Putina i jego ludzi spełnia też potoczny frazeologizm вешать лапшу на уши i żargonalny rzeczownik понты (w znaczeniu: przechwałki):

- (44) 8 лет кремлевская синагога вешала лапшу на уши населению страны [...] [XXIX];
(45) Путинские понты дорого обходятся народу... [XXXI].

C) NIEJAWNOŚĆ DZIAŁAŃ / PODSTĘPNOŚĆ WŁADZY

W pewnym asocjacyjnym związku z cechą kłamliwości władzy pozostaje zakres jej działalności, który wiąże się z wyobrażeniem o jakichś ukrytych działaniach, które zbliżają badane narracje do dyskursów konspiologicznych²⁰. Ta semantyka jest pośrednio obecna we wspomnianym już leksemie договорняк (wszak zwykle takich operacji dokonuje się w ukryciu), który podobnie jak leksyka wyrażająca pojęcie kłamstwa powiązana jest ze stereotypem antysemickim:

- (46) Так что даже ребенку должно быть понятно, что это не какая-то там СВО, а банальный договорняк и спецоперация жидов против Руси и Русского народа [X].

Pozostałe jednostki, które wyrażają te konotacje i asocjacje, to leksemy i kolokacje: диверсия, саботаж, глубинное государство (kalka z dyskursu anglojęzycznej konspiologii — deep state), metaforyczne formuły —удар в спину, невидимые руки, „тихий” геноцид, фокусы oraz czasownik скрывать i konstrukcje przyimkowe делать что-либо под предлогом чего-либо i делать что-либо под что-либо.

- (47) Они десятилетиями грабят Россию и уничтожают методами «тихого» геноцида её народ [XXXII];
(48) Как ЦБ нанёс России удар в спину [XXXIII];
(49) ЦБ и Путин — это и есть глубинное государство внутри России [XXXIV];

²⁰ Badany dyskurs jest bez wątpienia dyskursem konspiologicznym, jednak przekonanie o spisku dotyczy raczej konspiracji globalnej (żydowskiej) niż lokalnej, dlatego w tekstach dotyczących władz kremlowskich odnajdujemy jedynie ślady takiego sposobu myślenia.

- (50) Невидимые руки жуликов с бумажными душонками... [XXXV];
- (51) Что скрывает правительство? [XXXVI];
- (52) аращивая ключевую ставку (под предлогом того, что это, мол, „охлаждает” „перегретую” экономику), Банк России фактически еще больше разгоняет инфляцию [XXXVII];
- (53) Фокусы от Набиуллиной [XXXVIII];
- (54) Тот же Путин для России — это антихрист, который под красивые слова по ТВ-зомбоящику встраивает Россию в царство антихриста [XXXIX].

**D) KRYTERIUM PRAKTYCZNE —
NIEKORZYSTNE SKUTKI DZIAŁALNOŚCI KREMLOWSKIEJ WŁADZY**

Istotną warstwą krytyki Putina i jego otoczenia jest ocena ze względu na kryterium praktyczne, tj. szkody, które wyrządza ono Rosji, jej gospodarce i mieszkańcom. Na pierwszy plan wysuwają się tu określenia metaforyczne, które tej ocenie nadają charakter krańcowo negatywny. Do najczęściej stosowanych formuł metaforycznych należą określenia semantycznie powiązane z pojęciem śmierci (czasowniki убивать, wskazujący na negatywną ocenę *status quo ante* добивать, задушить, умертвить i ich derywaty oraz nominacje могильщик, убийца), co charakteryzuje szkody uczynione przez Kreml jako krytyczne i nieodwracalne, np.:

- (55) Кадры Путина — убивают Россию... [XL];
- (56) Как путинцы добивают экономику России [XLI];
- (57) И всё это для того, чтобы окончательно ослабить и добить её окончательно [XXVI];
- (58) Так что России, можно сказать, уже нет. Ее умертвили [XLII];
- (59) Умерщвленная Россия... И снова глас вопиющего в пустыне [XLII];
- (60) Путин и его кремлевская синагога как были, так и остаются могильщиками нашей Руси и Русского народа [XLIV];
- (61) Кремлевский режим — это сборище вредителей и разрушителей государства. Он - убийца народа [XV];
- (62) Вторая задача — задушить российскую экономику [XLIV].

Te działania Kremla oceniane są jako zamierzone (por. для того, чтобы окончательно ослабить и добить — przykład 55; Вторая задача — задушить российскую экономику — przykład 60) i realizowane systemowo na szeroką skalę, co wyraża się także w dość regularnym użyciu rzeczownika геноцид, który już metaforą nie jest, np.:

- (63) Они десятилетиями грабят Россию и уничтожают методами «тихого» геноцида её народ [XXXII];
- (64) Русь находится под лютейшим жидовским игом, проводящим безжалостный геноцид нашего народа [XLV];
- (65) Это жидовское лютейшее иго само не уйдет и не прекратит проводить геноцид нашего народа [II].

W odniesieniu do okresu pandemii COVID-19 pojawia się ciekawe złożenie вакциногеноцид, które jest wyrazem skrajnie negatywnej oceny nie tyle nieudolności władz w walce z pandemią, co oskarżeniem o celowe mordowanie mieszkańców Rosji przy okazji pandemii:

- (66) [...] во время пандемии и вакциногеноцида в России было загублено в 2 раза больше людей, чем в США, и в три раза больше, чем в Европе [XLVI].

Krańcowy wymiar szkodliwej działalności Kremla wyrażają również czasowniki i ich derywaty: уничтожать, губить, разрушить i metaforycznie zastosowany rzeczownik утилизация:

- (67) Путин и его кремлевская синагога планомерно и намеренно уничтожают Россию [XXXVII];
- (68) Путин, который со своими кремлевским видимыми бесами, обескровливают Россию и губят Русский народ [VI];
- (69) Путин сам заинтересован в полном уничтожении России и её народа [XV];
- (70) Экономики больше не существует, идет полномасштабное её разрушение [XLVII];
- (71) Саботаж власти... план по утилизации, кто доживет до конца года [XLVIII].

Semantyka zniszczenia i degradacji manifestuje się również poprzez zastosowanie frazeologizmów, np.:

- (72) Путин и его кагал внутреннее производство и дальше пускают под нож [XIII];
- (73) Путин с Набиулиной пустили Россию по миру... [XLIX]
- (74) [...] совместные усилия Путина, его главы Минфина Силуанова и главы Центробанка Набиуллиной накроют российскую экономику „медным тазом” [L].

W nieco mniej kategoriyczny sposób, tj. taki, który nie zawiera semantyki ostatecznego zniszczenia, całkowitej degradacji (chodzi zwłaszcza o czasowniki w aspekcie niedokonanym), przekonanie o szkodliwości działań Kremla wyrażają czasowniki i konstrukcje czasownikowe: ме-

taforyczne калечить oraz nanosić ущерб/урон, ослабить/ослаблять, вести к исчезновению, подрывать oraz konstrukcje z argumentami нищета, бедность, безнадега, np.:

- (75) Они служат дьяволу и потому уничтожают нашу Русь, они калечат наш народ морально-нравственно и духовно [II];
- (76) Дорогие братья и сестры! И это неудивительно, т.к. главная задача Путина и его кремлевской синагоги, поставленная мировым правительством - это всемерное и всестороннее ослабление России: и политическое, и экономическое, и военное... [XVI];
- (77) Потому что их цель - ослабить и уничтожить Россию... [LI];
- (78) Да эти люди ведут страну к исчезновению [LII];
- (79) Это диверсия, подрывающая всю экономику [L];
- (80) Этот антихристов преступный режим уже четверть века уничтожает потенциал России и довел народ самой богатой страны мира до крайней бедности и нищеты [LIII];
- (81) Путин и его кремлевский кагал, жирующий на теле России, высосали из народа все соки и довели его до крайней нищеты и безнадеги [XLIV];
- (82) Кадровый состав высшего эшелона власти у Путина состоит поголовно из врагов России, из преступников и воров, стремящихся нанести максимальный урон стране и народу [XV];
- (83) Путин и его кремлевская синагога наносят колоссальный ущерб стране [XXX].

Wartościowanie w oparciu o kryterium praktyczne ostateczny wyraz znajduje w serii nominacji stosowanych wobec Putina i jego otoczenia: вредитель, разрушитель, губитель, przy czym godne odnotowania jest to, że często są to użycia tematyczne (apredykatywne²¹), które nie poddają się negacji, a zatem wnoszą ze sobą presupozycję oczywistości, np.:

- (84) И плевать этим вредителям России во главе с „галерным рабом”²², что именно Набиуллина обеспечила отъем у России более половины золотовалютных резервов Западом и США [XVII];
- (85) Кремлевский режим - это сборище вредителей и разрушителей государства [XV];
- (86) Этот лживый трёп путинских губителей Руси уже никого не удивляет [XV].

²¹ Zob.: R. Grzegorzczkova, *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, PWN, Warszawa 2001, s. 147–159; J. Bralczyk, *O języku polskiej propagandy lat siedemdziesiątych*, TRIO, Warszawa 2001, s. 98.

²² Ironiczne nawiązanie do wypowiedzi Putina z lutego 2008 r.: „Все восемь лет я пахал как раб на галерах”. О. Дорохина, Д. Шелковников, „Все восемь лет я пахал как раб на галерах”. Какие слова политиков становились мемами, <https://www.kommersant.ru/doc/3007337> (10.04.2025).

E) LEGALNOŚĆ/ NIELEGALNOŚĆ WŁADZY

Do najczęściej występujących nominacji określających władzę jako pozbawioną waloru legalności, ale również bezwzględną, nazbyt surową, należy лексем режим²³), zwykle opatrywany przymiotnikiem lub przymiotnikową konstrukcją pogłębiającą tę ocenę, np.:

- (87) Этот преступный кремлевский режим не вылечить... [XXXVI];
- (88) Для нас же несомненно то, что при этом преступном антинародном кремлевском режиме никаких позитивных изменений в стране нет и быть не может [LV];
- (89) А самое главное то, что нужно понимать простую истину - этот сатанинский кремлевский режим «не вылечить» [II].

Nielegalność władzy wiąże się również w jakiś sposób z jej tymczasowością (choć słowo tymczasowość nieszczególnie pasuje do okresu putinizmu, który trwa już ćwierć wieku). Takiemu umniejszającemu oznaczeniu ograniczenia trwania władzy w czasie w dyskursie totalitarnym służył zwykle przymiotnik нынешний:

- (90) Нынешний режим по определению неспособен к развитию чего-либо [LVI].

Oczywiście, cała sfera leksyki dotyczącej świata kryminalnego, w tym określenia банда, мафия zakładają nielegalność władzy, podkreślaną dodatkowo czasownikiem захватить (tj. przejąć i utrzymywać w sposób siłowy) i jego derywatami, np.:

- (91) Еврейская путинская мафия, захватившая в России всё и вся, стремится повысить за счет нищего населения свой гешефт [LVI];
- (92) Жидовский класс, захвативший власть на Руси, очень хочет туда и делает всё возможное для скорейшего построения царства антихриста и прихода его самого [LVII];
- (93) [...] про Путина и его еврейскую банду, захватившую власть в России и уничтожающую её? [LVIII];
- (94) Для того, чтобы хотя бы православные люди, в большинстве своем пребывающие в пропутинском мороке, поняли, что власть на Руси захвачена жидовским лютейшим игом, и что нужно молить Господа о даровании Руси Царя-победителя, который уничтожит под корень эту сатанинскую власть [XXVII].

²³ Н. Ю. Шведова, *Толковый словарь русского языка*, Азбуковник, Москва 2011, s. 825; В. М. Мокиенко, Т. Г. Никитина, *Толковый словарь языка Совдепии*, Фолио-Пресс, Санкт-Петербург 1998, s. 518.

W ostatnim przykładzie mamy do czynienia z jeszcze dwoma sposobami delegitymizacji²⁴ władz kremlowskich. Oba są charakterystyczne dla badanego dyskursu, który jest niewątpliwie antysemicki oraz bardzo często wyraża średniowieczną ideę, że każda legalna władza pochodzi od Boga. Zatem określenie władzy jako сатанинская автоматycznie eliminuje ją z obszaru legalności. Oto, co czytamy na ten temat w jednym z tekstów badanego dyskursu spoza analizowanego korpusu:

- (95) Мы говорили уже, что, согласно учению святых отцов, удерживающим пришествие антихриста является не только благодать Святого Духа, но и законная государственная власть. После устранения Помазанника Божия — власти, основанной на христианских началах — происходит стремительная дехристианизация власти во всем мире со все большей утратой признаков законности власти [XXVI].

Innym wykładnikiem pojęcia o nielegalnej i przemocowo narzuconej władzy jest rzeczownik *игро*, które jest językowym wykładnikiem pewnej „historyczności” dyskursu (tj. częstych nawiązań do pojęć historycznych), i które w narracjach historycznych (i chyba we współczesnej ruszczyźnie w ogóle) najczęściej występuje w ramach utrwalonej kolokacji татаро-монгольское *игро*, w odniesieniu do współczesności regularnie pojawia się zaś w badanych tekstach w ramach kolokacji *жидовское игро* (w większości przypadków uzupełnionej emocjonalnym superlatywem *лютейший*), np.:

- (96) Потому пока у власти будет это жидовское *игро* - у Руси и Русского народа жизни не будет [LIX];
 (97) Русь находится под *лютейшим жидовским игром*, проводящим безжалостный геноцид нашего народа [LX].

Już samo określenie *игро* ma walor delegitymizujący, charakteryzowanie tej „niewoli” jako „żydowskiej” (o tym w dalszej części tekstu) z perspektywy dyskursu jawnie antysemickiego legalność władzy wyklucza.

Delegitymizacji władzy służy również przypisywanie jej zdrady, co odbywa się w badanych tekstach w najoczywistszy sposób — poprzez zastosowanie leksemów *предательство*, *измена* i ich derywatów, w tym bezpośredniej nominacji *предатель* w liczbie pojedynczej (Putin) i mnogiej (jego otoczenie), np.:

²⁴ M. Karwat, *Sztuka manipulacji politycznej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2000, s. 128.

- (98) А когда такое происходит, что люди, управляющие страной, сознательно ведут её к гибели и к полному уничтожению как суверенного государства, то это есть не что иное, а предательство национальных интересов, измена и вредительство [LXI];
- (99) И совершают госизмену и вредительство не какие-то американцы или немцы, а путинские же ставленники в высшем руководстве самой России [LXII];
- (100) А самое главное то, что предатель и кровопийца — это не какой-то там байден или зеленский, а враг Христа и Руси Путин [VI];
- (101) И в путинском Правительстве и в Госдуме сидят сплошь предатели и госпреступники, вредящие стране [XV].

F) BRAK SUWERENNOŚCI WŁADZY

Delegitimizujący wymiar ma również cecha braku suwerenności władzy. Warto jednak wydzielić ten punkt ze względu na szczególną wagę tego zarzutu w szerokim kontekście ciągłego poszukiwania „obcych agentów” w oficjalnym dyskursie publicznym w Rosji. Do nominacji z semantyką podrzędności, podporządkowania należą w analizowanym korpusie jednostki слуга, эмиссар, смотрящий (чей-либо), метафорyczna nominacja марионетка, np.:

- (102) Накануне идею приватизации поддержала глава Центробанка - враг России и слуга мирового антихристового правительства Эльвира Набиуллина [XIV];
- (103) Ковидобесие, навязанное России глобалистами и их эмиссарами, опустило экономику страны „ниже плинтуса” [L]; Путин и его кремлевский кагал - враги Христа и Руси. Они - верные слуги антихриста, встраивающие Россию в цифровое царство дьявола на земле [LXIII];
- (105) Они — послушные и опасные для страны марионетки, готовые исполнить любой приказ самого конченного и сумасшедшего начальника [LXIV].

Подporządkowanie wyraża też zaczerpnięta z żargonu przestępczego шестерка, która ma wybitnie obraźliwy charakter²⁵, ale która

²⁵ „Шестерка — человек, прислуживающий кому-н., выполняющий мелкие поручения, помощник [уничиж.]; человек на побегушках” (О.П. Ермакова, Е.А. Земская, Р.И. Розина, *Слова, с которыми...*, s. 255), por. określenie przedstawicieli najniższych warstw w hierarchii więziennej w przykładzie: „Также есть авторитеты, пацаны, основная масса воспитанников, ‘шестерки’ и ‘опущенные’”. И. Полонский, *Возвращение ‘моталок’*. В России набирает силу подростковая преступность, Национальный корпус русского языка, <https://ruscorpora.ru/> (10.04.2025).

charakteryzuje już nie grupę rządzącą jako taką, a raczej relacje wewnętrznej, np.:

(106) И путинские „шестерки” уже открыто об этом говорят [LXIII];

(107) Как нас дурит Кремль... и его „шестерки” при власти [XXI].

Już sama relacja podporządkowania władz kremlowskich komukolwiek ma walor delegitymizujący i deprecjonujący. Ta deprecjacja nabiera wymiaru absolutnego, gdy omawiane nominacje pojawiają się z charakterystycznymi dla siebie argumentami (слуга антихриста, слуга мирового антихристового правительства). Czynn timer dominujący konceptualizowany jest zaś jako omnipotentny, co znajduje wyraz w „rewersie” metafory marionetki — nominacji кукловоды:

(108) Что нам готовят кукловоды в качестве замены мясу? [LXV].

Do środków językowych wyrażających semantykę podporządkowania należą też konstrukcje czasownikowe (oraz ich substantywizacje w rodzaju исполнение приказа): делать что-либо *под дудку* *кого-либо*, *выполнять/исполнять поручения* (*порученное что-либо*, задачи, волю *кого-либо*, приказ itd.), делать что-либо в угоду *кому-либо*, получать/получить указания от *кого-либо*, служить *кому-либо*, стоять на службе у *кого-либо*, оказывать послушание *кому-либо*, находиться/быть/действовать под управлением *кого-либо*, быть верным *кому-либо*, np.:

(109) Под дудку Вашингтонских финансовых организаций Путин и его Центральный банк с Набиуллиной продолжают петь про наращивание вывоза капитала [...] [LXVI];

(110) Путин просто смотрящий, Набиуллина вообще никто, они просто выполняют порученную им работу [LXVII];

(111) Они намеренно в угоду мировому правительству фактически уничтожили экономику страны и всё глубже погружают народ в крайнюю бедность и нищету [VII];

(112) [...] она назначена по указанию Путина (!), который в свою очередь получил это указание от мирового правительства, стремящемся уничтожить Русь и Русский народ [VIII];

(113) Они служат дьяволу и потому уничтожают нашу Русь [...] [II];

(114) Путин служит Швабу и Антихристу [LXVIII];

(115) Эта еврейская банда ничего для страны хорошего не сделала и не сделает, а лишь грабит её и за это право оказывает полное послушание антихристову мировому правительству по встраиванию Руси в царство дьявола на земле [XX];

- (116) Если глава ЦБ Набиуллина находится под управлением Запада, а Путин поддерживает её, то тогда и Путин находится под управлением клятого Запада [LXIX];
- (117) Это говорит о сущности сегодняшнего правящего путинского режима, стоящего на службе у дьявола [LXX];
- (118) Всем нам нужно знать и четко понимать, что внедряемые Путиным и его кагалом, как и всеми правительствами стран мира, цифровые деньги - это исполнение приказа антихриста [LXXI];
- (119) Но Путин и его кремлевская синагога верны Швабу и мировому антихристическому правительству! [LXXII].

Bardzo ciekawym sposobem ujęcia kategorii podporządkowania kremlowskiej władzy jest odwołanie się do historyzmu (rzecz bardzo dla całości badanego dyskursu charakterystyczna to rzeczywiście częste odwołania do pojęć historycznych) челобитная, który oznaczał w czasach przedpiotrowych uniżoną petycję do cara. Źródłosłów tej jednostki (konstrukcja czasownikowa бить челом перед кем-либо) aktualizuje fizycznie wręcz wyrażoną relację całkowitego podporządkowania i pokory. Jeśli tę semantykę wprowadzić do dyskursu o relacjach międzynarodowych, można mówić wręcz o upokorzeniu, np.:

- (120) А наши власти будут трясти щеками и писать слёзные челобитные в ООН [XX].

Wielość sposobów wyrażenia podrzędności wynika z faktu, że badany dyskurs podkreśla to przy każdej sposobności, ale obie te obserwacje świadczą o tym, że ta kategoria pojęciowa jest jedną z dominant narracji o kremlowskiej władzy. Syntetycznie kategoria podporządkowania Kremla obcym (szatańskim) wpływom wyrażona bywa za pomocą pojęcia „kolonialności” tej władzy, np.:

- (121) При Путине лучше не станет. Он — глава колониальной администрации... [LXXIII].

Pojawia się też kolokacja пятая колонна, która poza semantyką podporządkowaną zawiera implicytną informację o szkodliwości tak określanej władzy dla Rosji i Rosjan, np.:

- (122) Нужно четко понимать, что Путин и его кремлевская синагога и есть т.н. пятая колонна в России, уничтожающая наше государство [LXXIV];
- (123) Эта путинская 5-я колонна страшнее любых ракет и танков... [XLIV].

Członkowie tej „piątej kolumny” to nikt inny, jak agenci (Zachodu). Ta stygmatyzująca nominacja również pojawia się w odniesieniu do Putina i jego otoczenia, np.:

- (124) Ведь Путин и его кагал набиуллиных, силуановых и прочих агентов Запада, несмотря на все западные санкции, послушно исполняют все директивы и указания глобальных западных структур [III];
- (125) Это антиконституционно и незаконно, но полностью диктуется Центробанком под руководством Набиуллиной, являющейся агентом Запада и врагом России [III].

Zakrawa na ironię fakt, że władze, które od lat usiłują ścigać rzekomych agentów, same są tak przez kogoś kategoryzowane.

G) INWEKTYWY I OKREŚLENIA DEPRECJONUJĄCE

Badany dyskurs, jak już udało się wykazać na podstawie obecności ostro zarysowanej kategorii wroga, jest dyskursem bezpośrednio agresywnym, co wyraża się w całej serii określeń inwektywnych charakteryzujących obiekt ataku z różnych perspektyw oceny. Na pierwszy plan wysuwa się ocena walorów intelektualnych, która wpisuje się w kategorię określoną dla dyskursu sowieckiego przez Andrieja Romanienkę jako *ущербный враг*²⁶, np.:

- (126) Двоечники и хапуги правят бал [LXXV];
- (127) Как можно верить этим умственно неполноценным?! [LXXVI];
- (128) Путина не станет, как и всех его дебилоидных кремлевцев силуановых с медведевыми, а проблемы у России останутся [LXXIV];
- (129) Минфин путинского имбецила Силуанова [LXXVII];
- (130) Но кто может доверять словам этого путинского недоумка Силуанова? [LXXVII];
- (131) Все мы помним многолетний нескончаемый трёп Путина и его аутистов медведевых с шизофреническими силуановыми про импортозамещение в России [XXIX].

Waloryzacja z punktu widzenia moralności jest silnie obecna w ramach kategorii „przestępczy charakter władzy”. Poza tym odnotowano jedną tylko nominację, która w inwektywny sposób charakteryzuje przedstawiciela władzy z tej perspektywy:

- (132) Путинская политическая проститутка и коррупционер - спикер Госдумы Володин [XVII].

Inwektywność dyskursu jest jedną z cech charakterystycznych dla dyskursów bezpośrednio agresywnych²⁷. Agresja bezpośrednia w komunikacji publicznej charakteryzuje zaś dyskursy totalitarne.

²⁶ А. П. Романенко, *Образ ратора в советской словесной культуре*, Издательство Саратовского университета, Саратов 2000, s. 76.

²⁷ M. Peisert, *Formy i funkcje...*, s. 31.

H) CHWYTY DEHUMANIZUJĄCE

O totalitarnym charakterze dyskursu świadczy też obecność w nim metaforycznych chwytów dehumanizujących, w większości również o charakterze użyć inwektywnych, np.:

(133) Очистим эту грязь, уберем вороватых чиновников и надо строить новую Россию... [LXXVIII].

Do szczególnie upodobanej przez dyskursy totalitarne kategorii tych chwytów należy metafora zoologiczna²⁸ ze szczególnym uwzględnieniem zwierząt pasożytniczych i padlinożernych (tu włączam też metaforyczne określenie кровопийца, które ma swoje źródło w wyobrażeniu wyzysku jako picia krwi przez wszelkiego rodzaju insekty, które się nią żywią), np.:

(134) В то же самое время возглавляемые этими „пиявками” госкомпаниями показателями доходности не блещут [LXXVIII];

(135) Это просто власть паразитов... [LXXVIII];

(136) Путин и его кремлевский кагал, жирующий на теле России, высосали из народа все соки и довели его до крайней нищеты и безнадёги [LIV];

(137) На каком основании в воюющей стране строятся дворцы и обживаются чиновными мухами на деньги нищих налогоплательщиков? [LXXIX];

(138) А самое главное то, что предатель и кровопийца — это не какой-то там байден или зеленский, а враг Христа и Руси Путин [VI];

(139) Но война войной, а воровство богатств страны для путинских стервятников дело святое [LIV].

Do metafory zoologicznej należy też metafora macek, np.:

(140) Щупальца Центробанка теперь везде [XXXIV].

Dehumanizacja poprzez zastosowanie metafory zoologicznej to bez wątpienia jeden z bardziej „ogranych” chwytów dyskursów totalitarnych. Warto jednak pamiętać, że takie deprecjonujące metafory wciąż opierają się na uniwersalnej skali wartości. ‘Pasożyt’ nie jest postrzegany jako zły z ideologicznego punktu widzenia, ale dlatego, że ‘żywi się’ cudzym kosztem. Z drugiej jednak strony wystąpienie tych warto-

²⁸ Д. Вайс, *Паразиты, падаль, мусор. Образ врага в советской пропаганде*, „Политическая лингвистика” 2008, № 1 (24), s. 165; W. Lehfelddt, „Язык советской эпохи” или „новояз”?, „Russian Linguistics” 2001, Vol. 25, № 2, s. 250.

ściowań w dyskursie uwarunkowane jest ideologicznie. ‘Pasożyt’ dla tego jest ‘pasożytem’, że jest ideologicznie wrogi. Przejdźmy zatem do dwóch kategorii, które mają *stricte* ideologiczny charakter.

OCENA PUTINA I JEGO OTOCZENIA W OPARCIU O WARTOŚCIOWANIE IDEOLOGICZNE

A) ANTYSEMITYZM

Antysemicki charakter badanego dyskursu w analizowanym korpusie tekstowym nie budzi żadnych wątpliwości. Jego najwyraźniejszym wskaźnikiem jest stała obecność nominacji *жид* i jej derywatów. W języku rosyjskim ta jednostka jest zdecydowanie negatywnie nacechowana, stylistycznie niska. Niesie ze sobą wiele negatywnych asocjacji i konotacji, takich jak chciwość, skąpstwo, brak zaufania²⁹. Od końca XIX wieku jest to nominacja uznawana po prostu za obraźliwą³⁰. Negatywny stereotyp Żyda bywa nawet nie tyle sygnalizowany poprzez leksykę, ale podawany wprost w postaci generalizującego sądu, np.:

(141) Они патологически лживы, как и все жида [XXV].

A oto kilka charakterystycznych użyczeń nominacji i jej derywatów:

(142) И теперь кремлевские жида рассказывают народу, что в его плохой жизни виноваты санкции [...], но не они - эти враги России и Русского народа, захватившие власть в России и проводящие безжалостный геноцид нашего многострадального народа [LXXX];

(143) Все эти чубайсы, абрамовичи, тимченки, ротенберги и прочие жида — одна путинская банда, по которым „топор плачет” [VII];

(144) Нам нужно непрестанно молить Господа, чтобы Он помог очистить Русь от этого жидовского сатанинского ига, которое проводит жесточайший и безжалостный геноцид нашего народа [LXXIV];

(145) Однозначно - это циничное жидовское враньё [XXIV];

(146) И они не будут решены при этом преступном жидовском режиме... [LXXIII].

²⁹ И. Т. Вепрева, Н. А. Купина, *Тревожная лексика текущего времени: неофициальные этнонимы в функции актуальных слов*, „Политическая лингвистика” 2014, № 3(49), s. 45–46.

³⁰ Н. В. Туранская, *Лингвоэкология этностереотипов современного медийного пространства*, https://psyjournals.ru/journals/langt/archive/2015_n3/langt_2015_n3_Turanskaya.pdf (10.04.2025); Л. П. Крысин, *Ненормативные этнонимы: проблема словарного описания*, „Экология языка и коммуникативная практика” 2015, № 1, s. 53.

Co interesujące, w tekstach lat 2016–2018, nie zaobserwowano bezpośrednich użyc tej nominacji, jeśli już, to pojawiała się ona np. w ramach cytatów z tekstów dawniejszych, w funkcji metajęzykowej, tj. w ramach takich konwencji, które pozwalają w jakiś sposób te użycia „usprawiedliwić”³¹. Odnotowano jednak liczne interfiksalne złożenia, np. жидоинокия, жидомодернистка, жидофашист, жидобандеровец, жидокоммунист, жидомасон, жидочинovníк, жидовидение, жидократия, жидоанглосаксы, a nawet жидолохотрон. W tekstach publikowanych po rosyjskiej agresji na Ukrainę nominacji жид używa się już w sposób całkowicie nieskrępowany. Hipoteza o wpływie nowej sytuacji na to zjawisko musi jednak znaleźć potwierdzenie w odrębnym studium.

Drugi fenomen, który przykuwa uwagę, polega na tym, że co najmniej dwa razy w badanym masywie tekstowym daje się zaobserwować usiłowanie rozdzielenia negatywnie aksjologizowanej kategorii жид i neutralnie lub nawet pozytywnie nacechowanej — еврей (pod warunkiem, wszakże, że mowa o православных евреях, co z kolei wskazuje na rozdzielenie perspektyw etnicznej i wyznaniowej):

- (147) Да, православные богобоязненные евреи — это наши родные и близкие люди, но все остальные, захватившие всю власть по всему миру, в т.ч. и на Руси — это алчные, хитрые и жестокие губители стран и народов [LXXXI];
- (148) Потому что нашими странами управляют не представители коренных народов, а евреи, да еще и жи́ды, которые никогда не были традиционной религией на нашей Русской земле, о чем постоянно врет Путин [LXXXI].

Jednak już derywowany od nominacji еврей przymiotnik ma ewidentnie negatywne nacechowanie, w szeregu tekstów pojawiają się regularnie kolokacje w rodzaju еврейская банда, np.:

- (149) Еврейская путинская мафия, захватившая в России всё и вся, стремится повысить за счет нищего населения свой гешефт [LVI].
- (150) Эта еврейская банда ничего для страны хорошего не сделала и не сделает, а лишь грабит её и за это право оказывает полное послушание антихристову мировому правительству по встраиванию Руси в царство дьявола на земле [XX].

³¹ P. Zemszał, *Pragmatyka nominacji жид i złożów z podstawą słowotwórczą жид-* w dyskursie rosyjskiego ruchu konserwatywno-prawosławnego, „Roczniki Humanistyczne” 2022, z. 70, s. 257–260.

Pozostałe jednostki leksykalne aktualizujące negatywny stereotyp Żyda to: гешефт, кагал, синагога, пархатняк. Pierwsza z nich jest prawdopodobnie zaczerpnięta z języka niemieckiego³², niewykluczone, że, podobnie jak w polszczyźnie, przeniknął do rosyjskiego z języka jidysz³³. Jest to leksem, który współcześnie dość często występuje w narracjach o jakichś nie do końca uczciwych, podejrzanych interesach. Dawniejsze konteksty wskazują często, że mowa o interesach prowadzonych przez Żydów. Oto kilka przykładów z NKRJ:

- (151) В это время евреев здесь было множество, чуть не на всех, даже самых маленьких, мельницах евреи сидели, кабаки содержали и всякими гешефтами занимались, совсем мешчан отбили, потому что куда же какому-нибудь мешанину против еврея³⁴;
- (152) Натурально, Ошмянский вспомнил об Мошке и, не откладывая дела в дальний ящик, решил, при помощи Мошки, устроить кощунственный гешефт³⁵;
- (153) Знали еще, что молодая особа, особенно в последний год, пустилась в то, что называется „гешефтом”, и что с этой стороны она оказалась с чрезвычайными способностями, так что под конец многие прозвали ее сущюю жидовкой³⁶.

Słowo to odnotowane zostało również przez słownik żargonu więziennego³⁷, co skłania do przyjęcia, że nie jest to bynajmniej pozytywna charakterystyka działalności kremlowskich władz i ich otoczenia:

- (154) Еврейская путинская мафия, захватившая в России всё и вся, стремится повысить за счет нищего населения свой гешефт [LVI];
- (155) И это понятно, т.к. путинские олигархи качают нефть и газ с большим гешефтом и почти без затрат [...] [V].

³² С. А. Кузнецов, *Большой толковый словарь...*, s. 201.

³³ Szczegółową informację na temat możliwych źródeł i pragmatyki słowa „geszeft” w polszczyźnie daje M. Bańko (M. Bańko, *Geszeft i landara: o przyczynach pejoratywizacji zapożyczeń*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2020, z. 20, s. 35–36).

³⁴ А. Н. Энгельгардт, *Письма из деревни. Письмо восьмое* (1879), Национальный корпус русского языка, <https://ruscorpora.ru/> (10.04.2025).

³⁵ М. Е. Салтыков-Щедрин, *Современная идиллия* (1877–1883), Национальный корпус русского языка, <https://ruscorpora.ru/> (10.04.2025).

³⁶ Ф. М. Достоевский, *Братья Карамазовы* (1880), Национальный корпус русского языка, <https://ruscorpora.ru/> (10.04.2025).

³⁷ Д. С. Балдаев, В. К. Белко, И. М. Исупов, *Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона: речевой и графический портрет советской тюрьмы*, Края Москвы, Москва 1992, s. 55.

Pozostałe odnotowane jednostki odnoszą się do analizowanej już kategorii ‘zbiorowość, grupa’. Metaforyzowane w badanych tekstach słowa *синагога* i *кагал* to jednostki dosłownie określające odpowiednio żydowski dom modlitwy i gminę żydowską (stereotypowo postrzegane jako ośrodek wspólnoty lub wspólnotę dość wyizolowaną) i pejoratywizacja wynika w ich przypadku z pojęciowego powiązania z ich ‘żydowskością’. Jednostka *пархатняк* jest zdecydowanie mocniej nacechowana, ponieważ pochodzi od słowa *парх*³⁸, które oznacza grzybiczą chorobę skóry o dość odrażającym obrazie klinicznym, a zatem jest samo w sobie (bez powiązania z jakimkolwiek negatywnie stereotypizowanym pojęciem) waloryzowane negatywnie. Poza tym pojęcie zostało dość efektywnie powiązane z Żydami, stało się jednym z obraźliwych określeń stosowanych wobec osób tej narodowości, o czym świadczą przykłady z NKRJ:

(156) „Парх проклятый!” — „Нехай буде парх!” — „Жид пархатый!” — „Нехай буде такочки!”³⁹;

(157) Слышны были дикие их речи: Парх бунтует, против царя идет. Все забрать себе жида хотят⁴⁰.

Dodatkowo sufiks *-няк* w formie *пархатняк* zdaje się wносить pewien dodatkowy odcień lekceważenia.

W optyce badanego dyskursu Żydzi stanowią siłę dominującą i destrukcyjną. Kilkanaście z badanych tekstów kończy się dość szablonowymi wezwaniami w rodzaju:

(158) Господи Иисусе⁴¹ Христе, молитвами Пресвятой Богородицы и всех Святых помилуй и спаси Святую Русь, грядущего Православного Русского Царя, собор и воинство Его! Даруй нам Царя-победителя, освобождение от ига жидовского и победу над дьяволом и воинством его! [LXXXII].

³⁸ Według Vasmera (M. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, т. III, Прогресс, Москва 1987, s. 210) prawdopodobne zapożyczenie z polskiego. W języku polskim również często używane jako obelżywe określenie osób narodowości żydowskiej. Zob. w: D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Żydki, Gudłaje, parchy i inne wyrazy haniebne. Antysemityzm odcisnięty w dawnej i współczesnej leksyce polskiej*, „Poradnik Językowy” 2021, nr 789 (10), s. 51–65.

³⁹ Ф. М. Достоевский, *Из сибирской тетради* (1851–1860), Национальный корпус русского языка, <https://ruscorpora.ru/> (10.04.2025).

⁴⁰ Ф. К. Сологуб, *Капли крови (Навыи чары)* (1905), Национальный корпус русского языка, <https://ruscorpora.ru/> (10.04.2025).

⁴¹ Zapis zgodny z oryginałem.

Przeanalizowany materiał nie pozostawia wątpliwości — w reprezentowanej przez dany dyskurs wizji świata uosobieniem tego „żydowskiego jarzma” jest Putin i jego otoczenie.

B) POWIĄZANIE PUTINA I JEGO OTOCZENIA Z SZATANEM

Drugim kryterium ideologicznym, poza antysemityzmem, jest oparcie oceny na kryterium religijnym, tj. otwarte oskarżenie Putina i jego otoczenia o antychrześcijański charakter i związki z szatanem (rzecz jasna, w relacji podporządkowania). W specyficznej opozycji chrześcijański–antychrześcijański (a nie niechrześcijański) zawiera się istota tego, co pisząc o języku nienawiści stwierdził Michał Głowiński: „To, co jest po naszej stronie, stanowi wartość absolutną, to, co znalazło się po stronie drugiej, jest wszelkich wartości pozbawione, więcej, stanowi uniwersum antywartości”⁴² i co jest cechą charakterystyczną dyskursów totalitarnych⁴³. Figurę Antychrysta, która jest stałym elementem badanych tekstów, należy przy tym w większości przypadków traktować jako byt osobowy, a nie jako metaforę. Wynika to z charakteru tego dyskursu.

Do najczęściej występujących środków językowych wiążących władze kremlowskie z Szatanem należą jednostki realizujące ogólne znaczenie podległości, zarówno dosłowne nominacje i predykaty w rodzaju *слуга, служить, стоять на службе у кого-либо*, *быть под кем-либо*, jak i metaforyczne — *дети*, *пр.*:

- (159) Слуги дьявола строят царство антихриста без налички [...] [LXXXIII];
- (160) Они — верные слуги антихриста, встраивающие Россию в цифровое царство дьявола на земле [LXIII];
- (161) Путин служит Швабу и Антихристу [LXVIII];
- (162) Путин и его легион грефов — это враги и Христа, и Руси. Они служат дьяволу и потому уничтожают нашу Русь [II];
- (163) Это говорит о сущности сегодняшнего правящего путинского режима, стоящего на службе у дьявола [LXX];
- (164) Кремль — под Антихристом... [XII];
- (165) Это доказывает, что грядущий голод - рукотворный. Дети дьявола сделают его искусственно [LXXXIX].

⁴² M. Głowiński, *Retoryka nienawiści*, „Nauka” 2007, z. 2, s. 24.

⁴³ P. Fidelius, *O myśleniu...*, s. 75; M. Głowiński, *Nowo-mowa (Rekonesans)...*, s. 4; J. Puzynina, *Słowo — wartość — kultura*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1997, s. 124; Э. И. Хан-Пира, *Язык власти и власть языка*, „Вестник АН СССР” 1991, № 4, s. 12–24; J. Sadowski, *Między Pałacem Rad i Pałacem Kultury. Studium kultury totalitarnej*, Libron, Kraków 2009, s. 59.

Skoro Putin i jego otoczenie są w optyce badanego dyskursu ‘dziećmi diabła’, to diabeł jest ich ojcem. Ta oczywistość również znajduje wyraz w jednym z badanych tekstów:

- (166) Внимательные же и рассудительные люди прекрасно понимают, что Путин и его кремлевская синагога - враги страны и народа, что отец их — дьявол [XXV].

Skrótowno ta zależność wyrażana jest za pomocą dzierżawczych adiektywów антихристов, сатанинский, пр.:

- (167) Антихристова власть Путина... Цифровыми рублями Кремль будет выплачивать всю социалку [XXX];
 (168) Этот антихристов преступный режим уже четверть века уничтожает потенциал России [...] [LIII];
 (169) А самое главное то, что нужно понимать простую истину - этот сатанинский кремлевский режим „не вылечить” [II].

W jednym z badanych tekstów antychrystem⁴⁴ okazuje się sam Putin:

- (170) Тот же Путин для России - это антихрист, который под красивые слова по ТВ-зомбоящику встраивает Россию в царство антихриста [XXXIX],

przy czym nie chodzi chyba o Antychrysta — Szatana, a o antychrysta — osobę, która opowiada się i działa przeciwko Chrystusowi. Taka interpretacja sprawia, że zdanie, które zawiera homonimiczne антихрист w funkcji podmiotu (антихрист, который...) i przydawki (царство антихриста) nabiera nieco więcej sensu. W innym wypadku, tj. gdyby Putin był tu przedstawiany jako Antychryst (Szatan), to zapewne włączałby Rosję do ‘swojego królestwa’ (в свое царство). Możliwe też, że jest to wyraz charakterystycznych dla dyskursów totalitarnych szablonowego myślenia i utrwalenia się kolokacji царство антихриста oraz tautologii.

W kontekście powiązania z Antychrystem władze kremlowskie są przedstawiane jako jeden z elementów jakiegoś globalnego szatańskiego planu, podstawowym narzędziem realizacji którego jest cyfryzacja systemu walutowego (nominacje i predykaty podkreślające związek rosyjskich władz i ich działań z Szatanem w większości odnotowanych wypadków — na odnotowanych 58 użyciu nominacji Антихрист i adiektynu антихристов w badanym materiale tyl-

⁴⁴ Pisownia małą literą jest celowa, bowiem analizowane użycie podpowiada, że chodzi o rzeczownik pospolity.

ko 12 wystąpiło w narracjach, które nie dotyczyły cyfrowego pieniądza — pojawiają się w narracjach na temat walut cyfrowych), np.:

- (171) Накануне идею приватизации поддержала глава Центробанка — враг России и слуга мирового антихристового правительства Эльвира Набиуллина [XIV];
- (172) Эта еврейская банда ничего для страны хорошего не сделала и не сделает, а лишь грабит её и за это право оказывает полное послушание антихристову мировому правительству по встраиванию Руси в царство дьявола на земле [XX].

Takie spojrzenie na putinowską władzę z punktu widzenia przyjętej przez dyskurs skali wartości wiąże się, jak mogłoby się wydawać, z oceną skrajnie negatywną. Jednak wciąż jest to ocena pośrednia, tj. opiera się na odpowiednim pojmowaniu pojęcia Szatana, diabła, Antychrysta. Jeśli uwzględnić konfesyjną determinantę dyskursu, trudno wyobrazić sobie, że negatywne wartościowanie może pójść dalej. Jednak w badanym maszywie źródłowym znalazła się jedna wypowiedź, która wartościuje w sposób prymarny⁴⁵, tj. nie odwołuje się do znajomości pojęć innych niż dobro i zło (w danym przypadku chodzi o zło w jego wymiarze transcendentnym). Tego typu wypowiedzi nie należą w publicystyce do częstych, dlatego warto ją przytoczyć. Poza tym jest to najprostsza odpowiedź na pytanie o to, jak nadawcy badanego dyskursu oceniają Putina:

- (173) Зри в корень... Путин — зло [LXIX].

Przytłaczająca większość przeanalizowanych środków językowych służących budowaniu obrazu Putina i jego otoczenia oparta jest na wartościujących opozycjach, które nie są opozycjami ideologicznymi. Uniwersalna aksjologia widoczna jest w takich uogólnionych kategoriach pojęciowych, jak przestępczy charakter władzy, jej szkodliwość, kłamliwość, nieczystość intencji i podstępność, nielegalność itd. Do kategorii na granicy wartościowania uniwersalnego i ideologicznego należałoby zakwalifikować oceny dokonywane w odniesieniu do opozycji samodzielność–podporządkowanie władzy. Z punktu widzenia ogólnie przyjętych norm w odniesieniu do władzy jej suwerenny charakter jest warunkiem koniecznym uznawania ją za taką w ogóle. Czynniki ideologiczne w postaci silnie podkreślanego w badanym dyskursie przywiązania do idei samodzielnego sprawowania, że wartościowanie

⁴⁵ Zob.: J. Puzynina, *Język wartości*, PWN, Warszawa 1992, s. 118.

wanie to staje się zdecydowanie bardziej wyraziste. Totalitarność tego dyskursu polega na tym, że negatywna waloryzacja w oparciu o uniwersalne opozycje możliwa jest tylko i wyłącznie wtedy, gdy pokrywa się z negatywną waloryzacją dokonywaną na podstawie skali wartości ideologicznych oraz na jego manicheizmie i skrajności wyrażanych ocen, które znajdują wyraz w dość uderzających w swojej wymowie środkach językowych⁴⁶.

REFERENCES

- Bańko, Mirosław. "Geszeft i landara: o przyczynach pejoratywizacji zapożyczeń." *Białostockie Archiwum Językowe*, 2020, no. 20: 33–43.
- Bralczyk, Jerzy. *O języku polskiej propagandy lat siedemdziesiątych*. Warszawa: Wydawnictwo TRIO, 2001.
- Fidelius, Petr. "O myśleniu totalitarnym." *Aneks*, 1984, z. 35: 71–81.
- Głowiński, Michał. "Nowo-mowa (Rekonesans)." *Język Propagandy*. Amsterdamski, Stefan, Jawłowska, Aldona, Kowalik, Tadeusz (ed.). Warszawa: Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1979: 3–30.
- Głowiński, Michał. "Retoryka nienawiści." *Nauka*, 2007, z. 2: 19–27.
- Głowiński, Michał. *Nowomowa i ciągi dalsze, szkice dawne i nowe*. Kraków: Universitas, 2009.
- Grzegorzczkowa, Renata. *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa: PWN, 2001.
- Karwat, Mirosław. *Sztuka manipulacji politycznej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2000.
- Klemperer, Victor. *LTI. Pamiętnik Filologa*, Kraków–Wrocław: Wydawnictwo Literackie, 1983.
- Laskowska, Elżbieta. "Język ideologii a język agresji w wypowiedziach politycznych." *Środkoeuropejskie studia polityczne*, 2012, no. 2: 137–146.
- Lehfeldt, Werner. "'Язык советской эпохи' или 'новояз'?" *Russian Linguistics*, 2001, vol. 25, no. 2: 243–253.
- Peisert, Maria. *Formy i funkcje agresji werbalnej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2004.
- Puzynina, Jadwiga. *Język wartości*. Warszawa: PWN, 1992.
- Puzynina, Jadwiga. *Słowo — wartość — kultura*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1997.
- Sadowski, Jakub. *Między Pałacem Rad i Pałacem Kultury. Studium kultury totalitarnej*. Kraków: Libron, 2009.
- Zdunkiewicz-Jedynak, Dorota. "Żydki, Gudłaje, parchy i inne wyrazy haniebne. Antysemityzm odcisnięty w dawnej i współczesnej leksyce polskiej." *Poradnik Językowy*, 2021, no. 789, (10): 51–65.
- Zemsał, Piotr. "Pragmatyka nominacji жид i złożzeń z podstawą słowotwórczą жид- w dyskursie rosyjskiego ruchu konserwatywno-prawosławnego." *Roczniki Humanistyczne*, 2022, no. 70: 253–268.

⁴⁶ O maksymalizmie jako cesze dyskursu totalitarnego zob.: V. Klemperer, *LTI. Pamiętnik Filologa*, Wydawnictwo Literackie, Kraków–Wrocław 1983, s. 228–238.

- Балдаев, Данцик et al. *Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона: речевой и графический портрет советской тюрьмы*. Москва: Края Москвы, 1992.
- Быкова, Ольга. “Речевая (языковая, вербальная) агрессия.” *Теоретические и прикладные аспекты речевого общения*, 1999, вып. 1(8): 96–98.
- Вайс, Даниэль. “Паразиты, падаль, мусор. Образ врага в советской пропаганде.” *Политическая лингвистика*, 2008, no. 1 (24): 6–22.
- Вепрева, Ирина, Купина, Наталия. “Тревожная лексика текущего времени: неофициальные этнонимы в функции актуальных слов.” *Политическая лингвистика*, 2014, no. 3(49): 45–50.
- Глебкин, Владимир. “Советская культура.” *Культурология. Энциклопедия*. т. 2. Левит, Светлана (ed.). Москва: РОССПЭН, 2007: 510–520.
- Дорохина, Ольга, Шелковников, Дмитрий. “‘Все восемь лет я пахал как раб на галерах’. Какие слова политиков становились мемами,” <<https://www.kom-mersant.ru/doc/3007337>>.
- Ермакова, Ольга et al. *Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь русского общего жаргона*. Москва: Азбуковник, 1999.
- Крысин, Леонид. “Ненормативные этнонимы: проблема словарного описания.” *Экология языка и коммуникативная практика*, 2015, no. 1: 46–56.
- Кузнецов, Сергей. *Большой толковый словарь русского языка*. СПб: Норинт, 2000.
- Купина, Наталия. *Тоталитарный язык. Словарь и речевые реакции*. Екатеринбург — Пермь: Издательство Уральского университета, 1995.
- Мокиенко, Валерий, Никитина, Татьяна. *Толковый словарь языка Совдепии*. Санкт-Петербург: Фолио-Пресс, 1998.
- Норман, Борис. *Лингвистическая прагматика на материале русского и других славянских языков*. Минск: Белорусский государственный университет, 2009.
- Ожегов, Сергей, Шведова, Наталия. *Толковый словарь русского языка*. Москва: А темп, 2006.
- Потапов, Сергей. *Словарь жаргона преступников (блатная музыка)*. Москва: Издательство НКВД, 1927.
- Романенко, Андрей. *Образ ритора в советской словесной культуре*. Саратов: Издательство Саратовского университета, 2000.
- Селищев, Афанасий. *Язык революционной эпохи. Из наблюдений над русским языком*. Москва: Издательство УРСС, 2003.
- Скляр, Эдуард, Малаховский, Алексей. *Словарь современного жаргона преступного мира*. Архангельск: Солти, 1993.
- Туранская, Надежда. “Лингвозкология этностереотипов современного медийного пространства,” <psyjournals.ru/langpsy/2015/n3/Turanskaya.shtml>.
- Ушаков, Дмитрий. *Толковый словарь современного русского языка*. Москва: Аделант 2013.
- Фасмер, Макс. *Этимологический словарь русского языка*. т. III. Москва: Прогресс, 1987.
- Хан-Пира, Эрик. “Язык власти и власть языка.” *Вестник АН СССР*, 1991, no. 4: 12–24.
- Шведова, Наталия. *Толковый словарь русского языка*. Москва: Азбуковник, 2011.

Яшин, Владимир. “Система топосов в советской политической публицистике.” *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского*, 2009, no. 6 (2): 374–380.

ŹRÓDŁA CYTATÓW

- I. “Не пользуйтесь им... Как будут внедрять цифровой рубль.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/94377-ne-polzujtes-im-kak-budut-vnedrjat-cifrovoj-rubl-video.html>>.
- II. “Везде сует свой нос... Враг Христа и Руси Греф предложил ввести в школах предмет ‘Предпринимательство’.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/93615-vezde-suet-svoj-nos-vrag-hrista-i-rusi-gref-predlozhit-vvesti-v-shkolah-predmet-predprinimatelstvo.html>>.
- III. “Разъяснение эксперта... Банк может лишить вас всех денег в любой день.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/93658-razjasnenie-jeksperta-bank-mozhet-lisheit-vas-vseh-deneg-v-ljuboj-den-video.html>>.
- IV. “Все идет по плану Путина: Россия оказалась перед угрозой торможения сельского хозяйства и голода.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/95934-vse-idet-po-planu-putina-rossija-okazalas-pered-ugrozoy-tormozhenija-selskogo-hozjajstva-i-goloda.html>>.
- V. “Вот она — реальная экономика России под властью Путина... Массовые банкротства — выброшенные на улицу люди.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/93795-vot-ona-realnaja-jekonomika-rossii-pod-vlastju-putina-massovyje-bankrotstva-vybrosnennye-na-ulicu-ljudi.html>>.
- VI. “Путинский прорыв... Его кремлевский кагал всего за пять кварталов вывел из России почти 160 млрд долларов.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/92794-putinskij-proryv-ego-kremlevskij-kagal-vsego-za-pjat-kvartalov-vyvel-iz-rossii-pochti-160-mlrd-dollarov.html>>.
- VII. “Я не я и хата не моя... Миллиардер Тимченко откrestился от связи с Путиным и попросил снять санкции.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/92297-ja-ne-ja-i-hata-ne-moja-milliarder-timchenko-otkrestilsja-ot-svjazi-s-putinym-i-poprosil-snjat-sankcii.html>>.
- VIII. “Кто управляет Россией... Вы только вникнете в то, что делает Путин и его набиуллыны.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/93968-kto-upravljaet-rossiej-vytolko-vniknete-v-to-chto-delaet-putin-i-ego-nabiulliny-professor-vkatasonov-video.html>>.
- IX. “Кому на Руси жить хорошо... Путинскому кагалу, грабящему народ России.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/94769-komu-na-rusi-zhit-horosho-putinskomu-kagalu-grabjaschemu-narod-rossii.html>>.
- X. “Это не война, а жидовский договорняк... Путин бойко торгует с клятой Европой и даже с Украиной.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/95461-jeto-ne-vojna-a-zhidovskij-dogovornjak-putin-bojko-torguet-s-kljatoj-evropoj-i-dazhe-s-ukrainoj-video.html>>.
- XI. “Впереди крах... Кремлевская путинская синагога разворовала все деньги.” *3RM*, <<https://3rm.info/main/94743-vpered-i-krah-kremlevskaja-putinska-ja-sinagoga-razvorovala-vse-dengi.html>>.
- XII. “Кремль — под Антихристом... Вице-премьер Мантуров призвал россиян попробовать «мясо» из сои и насекомых.” *3RM*, <<https://3rm.info/>>

- main/90356-kreml-pod-antihristom-vice-premer-manturov-prizval-rossijan-poprobovat-mjaso-iz-soi-i-nasekomyh.html>.
- XIII. “Отбросьте иллюзии... Лихие 90-е вернулись. Путин и его кагал внутреннее производство и дальше пускают под нож.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/90704-otbroste-illjuzii-lihie-90-e-vernulis-putin-i-ego-kagal-vnutrennee-proizvodstvo-i-dalshe-puskajut-pod-nozh.html>>.
- XIV. “Россию с молотка... Путинские набиуллины и грефы предложили устроить приватизацию-ограбизацию страны.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92628-rossiju-s-molotka-putinskie-nabiulliny-i-grefy-predlozhili-us-troit-privatizaciju-strany.html>>.
- XV. “Все просто и наглядно... Кремлевский режим — это сборище вредителей и разрушителей государства.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88602-vse-prosto-i-nagljadno-kremlevskij-rezhim-jeto-sborische-vreditelej-i-razrushitelej-gosudarstva-on-ubijca-naroda.html>>.
- XVI. “Украина убивает русских солдат за деньги Путина... Немного о газовых играх Кремля и полном его поражении.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/96202-ukraina-ubivaet-russkih-soldat-za-dengi-putina-nemnogo-o-gazovyh-igrah-kremlja-i-polnom-ego-porazhenii.html>>.
- XVII. “Путин не исправим. Ввара России снова на 5 лет... Госдума переназначила Набиуллину главой ЦБ.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88867-putin-ne-ispravim-vraga-rossii-snova-na-5-let-gosduma-perenaznachila-nabiullinu-glavoj-cb.html>>.
- XVIII. “Страшнейший удар по российской экономике.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/91306-strashnejshij-udar-po-rossijskoj-jekonomike-valentin-katsonov-video.html>>.
- XIX. “Кому война, а путинцам — мать родна... Дерибан России продолжится. Приватизация 2.0.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92368-komu-vojna-a-putincam-mat-rodna-deriban-rossii-prodolzhitsja-privatizacija-20.html>>.
- XX. “Путинским миллиардерам экономика не нужна... они молятся мамоне. Хороший металл в России остался только в легендах.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92448-putinskim-milliarderamjekonomika-ne-nuzhna-oni-moljatsja-mamone-horoshij-metall-v-rossii-ostalsja-tolko-v-legendah.html>>.
- XXI. “Как нас дурит Кремль... и его ‘шестерки’ при власти.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/93423-kak-nas-durit-kreml-i-ego-shesterki-pri-vlasti.html>>.
- XXII. “‘Договорняк между прокуратурой и полицией’. Как на Кавказе расследуют преступления против женщин.” *ЗРМ*, <<https://www.current-time.tv/a/kavkaz-ne-rassleduyut-prestupleniya-protiv-zhenschin/32988204.html>>.
- XXIII. Соколова, Aleksandra. “‘Договорняк’ или конкуренция? В Ростове военного осудили за кражу 800 тонн подсолнечника с оккупированных территорий.” *ЗРМ*, <<https://www.kavkazr.com/a/dogovornyak-ili-konkurentsiya-voennyu-v-rostove-poluchil-srok-za-krazhu-800-tonn-podsolnechnika-v-okkupirovannoy-chasti-ukrainy/32842066.html>>.
- XXIV. “Достижения Путина... ‘Ходят в рваных сапогах’. Жиду Текслеру пожаловались на нищенские зарплаты учителей.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/93925-dostizhenija-putina-hodjat-v-rvanyh-sapogah-zhidu-teksleru-pozhalovalis-na-nischenskie-zarplaty-uchitelej.html>>.
- XXV. “Все идет по плану Пуитна... Промышленность добивают резким повышением энерготарифов.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/91480-vse-idet-po-planu-putitna-promyshlennost-dobivajut-rezkim-povysheniem-energotarifov.html>>.

- planu-putina-promyshlennost-dobivajut-rezkim-povysheniem-jenergotarifov.html>.
- XXVI. “Вот результат политики Путина... ‘Конец сверхдоходов’: Россия теряет 500 млн долларов в день из-за санкций.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/91751-vot-rezultaty-politiki-putina-konec-sverhdohodov-rossija-terjaet-500-mln-dollarov-v-den-iz-za-sankcij.html>>.
- XXVII. “Путин в своем стиле... Импортозамещение?! Фиг вам с маслом! Минэнерго добывает промышленность России.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92778-putin-v-svoem-stile-importozameschenie-fig-vam-s-maslom-min-jenergo-dobivaet-promyshlennost-rossii.html>>.
- XXVIII. “Это не наивность, это предательство...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88931-jeto-ne-naivnost-jeto-predatelstvo-professor-valentin-katsonov-video.html>>.
- XXIX. “Пресловутое импортозамещение... У России ничего своего нет! РФ попросила Индию помочь с запчастями для автомобилей, самолетов и поездов.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/90952-putinskoe-importozameschenie-u-rossii-nichego-svoego-net-rf-poprosila-indiju-pomoch-s-zapchastjami-dlja-avtomobilej-samoletov-i-poezdov.html>>.
- XXX. “Антихристова власть Путина... Цифровыми рублями Кремль будет выплачивать всю социалку. Что делать... .” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/94160-antihristova-vlast-putina-cifrovymi-rubljami-kreml-budet-vyplachivat-vsju-socialku-cto-delat-video.html>>.
- XXXI. “Путинские понты дорого обходятся народу... Новые санкции США ударили по торговле России нефтью по всему миру.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/96275-putinskie-ponty-dorogo-obhodjatsja-narodu-novye-sankcii-ssha-udarili-po-torgovle-rossii-neftju-po-vsemu-miru.html>>.
- XXXII. “При Путине индустриализация просто невозможна... Деньги уводятся из экономики в паразитирующие банки. Инженерных кадров нет.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92051-pri-putine-industrializacija-prosto-nevozmozhna-dengi-uvodjatsja-iz-jekonomiki-v-parazitirujuschie-banki-inzhenernyh-kadrov-net-video.html>>.
- XXXIII. “Зри в корень... Если мы будем играть по их правилам — нам конец.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88424-zri-v-koren-esli-my-budem-igrat-po-ih-pravilam-nam-konec-valentin-katsonov-video.html>>.
- XXXIV. “Антинародная власть... Щупальца Центробанка теперь везде.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/93372-antinarodnaja-vlast-schupalca-centrobanka-teper-vezde-professor-vkatasonov-video.html>>.
- XXXV. “Как все начиналось... Секта экономистов и разрушение России.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/93904-kak-vse-nachinalos-sekta-jekonomistov-i-razrushenie-rossii-professor-v-katsonov-video.html>>.
- XXXVI. “Экономика бензоколонки. Что скрывает правительство?” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/89352-jekonomika-benzokolonki-cto-skryvaet-pravitelstvo-vladislav-zhukovskij-video.html>>.
- XXXVII. “Важно для понимания... ЦБ РФ защищает свою ‘независимость’ от России и ее экономики.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/96208-vazhno-dlja-ponimanija-cb-rf-zaschischaet-svoju-nezavisimost-ot-rossii-i-ee-jekonomiki-professor-katsonov-vju.html>>.
- XXXVIII. “Финансовый цирк ЦИРК. Фокусы от Набиуллиной.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92193-finansovij-cirk-fokusy-ot-nabiullinoj-professor-valentin-katsonov-video.html>>.

- XXXIX. “Цифровой рубль. Приговор государству.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92075-cifrovoj-rubl-prigovor-gosudarstvu-professor-valentin-katsonov-video.html>>.
- XL. “Кадры Путина — убивают Россию... Спецоперация Набиуллиной. Раскрыты скандальные факты.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88788-kadry-putina-ubivajut-rossiju-specoperacija-nabiullinoj-raskryty-skandalnye-fakty-valentin-katsonov-video.html>>.
- XLI. “Это реальность... Конец эпохи.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/89082-jeto-realnost-konec-jepohi-finansovaja-bojnja-kak-putincy-dobivajut-jekonomiku-rossii-video.html>>.
- XLII. “Умерщвленная Россия... И снова глас вопиющего в пустыне.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/37631-umerschlennaya-rossiya.html>>.
- XLIII. “Просто и ясно... Смотрите и поймите, что Путин и его кагал — враги Руси.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88906-prosto-i-jasno-smotrite-i-pojmite-cto-putin-i-ego-kagal-vragi-rusi-vladislav-zhukovskij-video.html>>.
- XLIV. “Россию бьют за ее же деньги... Что нас ждет осенью?” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/89137-rossiju-bjut-za-ee-zhe-dengi-cto-nas-zhdet-osenju-professor-valentin-katsonov-video.html>>.
- XLV. “Чуют, что народ может поднять на вилы...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88926-uzhe-ponimajut-cto-narod-mozhet-podnjat-na-vily-matvienko-svobodu-biznesu-video.html>>.
- XLVI. “Экономики России нет...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92756-jekonomiki-v-rossii-net-akademik-ri-nigmatulin-postavil-prezidentu-neud-video.html>>.
- XLVII. “Экономики больше не существует, идет полномасштабное её разрушение.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/96335-aktualno-jekonomiki-bol-she-ne-suschestvuet-idet-polnomasshtabnoe-ee-razrushenie-professor-valentin-katsonov-video.html>>.
- XLVIII. “Саботаж власти... План по утилизации, кто доживет до конца года.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88911-sabotazh-vlasti-plan-po-utilizacii-kto-dozhivet-do-konca-goda-video.html>>.
- XLIX. “Путин с Набиуллиной пустили Россию по миру...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88383-putin-s-nabiullinoj-pustili-rossiju-po-miru-zapad-zamorazhivaet-rezervy-banka-rossii-i-fnb.html>>.
- L. “Этот кремлевский режим не вылечить. Путин и команда продолжают исполнять директивы МВФ. Набиуллина жжёт...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88855-jetot-kremlevskij-rezhim-ne-vylechit-putin-i-komanda-prodolzhajut-ispolnjat-direktivny-mvf-nabiullina-zhzhjet.html>>.
- LI. “Лживость Кремля... Продолжается ликвидация оборонных предприятий во время СВО.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/90425-lzhivost-kremlja-prodolzhaetsja-likvidacija-oboronnyh-predpriyatij-vo-vremja-svo.html>>.
- LII. “Немного экономики... Финансовая лавина накроет всех.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92034-nemnogo-jekonomiki-finansovaja-lavina-nakroet-vseh.html>>.
- LIII. “Нас ведут к полной катастрофе... Перегрев экономики или диверсия Набиуллиной.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/95290-nas-vedut-k-polnoj-katastrofe-peregrev-jekonomiki-ili-diversija-nabiullinoj-professor-valentin-katsonov-video.html>>.
- LIV. “Новый виток космического вороства... Очень вовремя, именно тогда, когда речь идёт о судьбе и выживании России.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/>>

- main/90561-novyy-vitok-kosmicheskogo-vorovstva-ochen-vovremja-imenno-togda-kogda-rech-idet-o-sudbe-i-vyzhivanii-rossii.html>.
- LV. “Немного экономики... Год спустя. Что происходит с внешней торговлей России?” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/91763-nemnogo-jekonomiki-god-spustja-chto-proishodit-s-vneshnej-torgovlej-rossii-valentin-katsonov-video.html>>.
- LVI. “Антихростова власть... Убитую экономику власть хочет реанимировать тотальным контролем денег народа.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92485-banditskij-kreml-ubituju-jekonomiku-vlast-hochet-reanimirovat-totalnym-kontrolom-deneg-naroda.html>>.
- LVI. “Голод не тетка: ‘нищемаркеты’ становятся главными поставщиками продуктов для россиян.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88715-golod-ne-tetka-nischemarkety-stanovjatsja-glavnymi-postavschikami-produktov-dlja-rossijan.html>>.
- LVII. “Кремлевские жиды загнали русский народ в кабалу... Банкротами могут стать почти 10 млн. россиян.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/93867-kremlevskie-zhidy-zagnali-russkij-narod-v-kabalu-bankrotami-mogut-stat-pochti-10-mln-rossijan.html>>.
- LVIII. “Вот так они поработили весь мир... Делай, что можешь, там где ты есть.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92378-vot-tak-oni-porabotili-ves-mir-delaj-chto-mozhesh-tam-gde-ty-est-video.html>>.
- LIX. “Немного экономики... Рубль падает. Чего ждать?” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/91161-nemnogo-jekonomiki-rubl-padaet-chego-zhdet-professor-valentin-katsonov-video.html>>.
- LX. “Чуют, что народ может поднять на вилы... Матвиенко: ‘Свободу бизнесу!’” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88926-uzhe-ponimajut-chto-narod-mozhet-podnjat-na-vily-matvienko-svobodu-biznesu-video.html>>.
- LXI. “Цифровая валюта — это поводок...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/91730-cifrovaja-valjuta-jeto-povodok-professor-katsonov-pri-takom-obschestvennom-stroe-polnocennymi-rabami-stanut-vse.html>>.
- LXII. “Набиуллина уничтожает страну... Путин её хвалит и бездействует. Как это назвать?” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/88530-nabiullina-unichtozhaet-stranu-putin-ee-hvalit-i-bezdejstvuet-kak-jeto-nazvat-video.html>>.
- LXIII. “Путин и его кагал пропихивают цифровой рубль...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92788-putin-i-ego-kagal-propihivajut-cifrovoj-rubl-vazhnye-novosti-ot-finansovogo-analitika-video.html>>.
- LXIV. “И это в самой ‘газоносной’ стране... В ХМАО предложили обогревать дома теплом крематория.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/94672-i-jeto-v-samoj-gazonosnoj-strane-v-hmao-predlozhili-obogrevat-doma-teplom-krematorija-video.html>>.
- LXV. “Мнение специалиста... Поголовье свиней сейчас активно уничтожается — явно готовится голод! Что нам готовят кукловоды в качестве замены мяса?” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/89369-mnenie-specialista-pogolove-svinej-sejchas-aktivno-unichtozhaetsja-javno-gotovitsja-golod-chto-nam-gotovjat-kuklovody-v-kachestve-zameny-mjasu.html>>.
- LXVI. “Хвалит Набиуллину — хвалит Путина... Посол США похвалил Набиуллину. Почему её сразу к американской госнаграде не представить? Как и Путина...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/89449-hvalit-nabiullinu-hvalit-putina-posol-ssha-pohvalil-nabiullinu-pochemu-ee-srazu-k-amerikanskoj-gosnagrade-ne-predstavit-kak-i-putina.html>>.

- LXVII. “Доллар исчезает. Рубль — тоже. Нас ждут цифровые валюты...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/90348-dollar-ischezaet-rubl-tozhe-nas-zhdut-cifrovyje-valjuty-professor-vkatonov-video.html>>.
- LXVIII. “И плевать на конституцию... Путин служит Швабу и Антихристу. Госдума хочет ограничить расчеты наличными.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92489-i-plevat-na-konstituciju-putin-sluzhit-shvabu-i-antihristu-gosduma-hochet-ogranichit-raschety-nalichnymi.html>>.
- LXIX. “Зри в корень... Путин — зло. В каком состоянии находится экономика России.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/95846-zri-v-koren-putin-zlo-v-kakom-sostojanii-nahoditsja-jekonomika-rossii-professor-vkatonov-video.html>>.
- LXX. “Исподнее белье... Разоблачение. Мировая игра глобальной элиты. Страшная правда.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/78090-ispodnee-bele-razoblachenie-mirovaja-igra-globalnoj-jelity-video.html>>.
- LXXI. “Важно! Что произойдет с обществом... Электронные записи вместо наличных. Цифровой рубль это полный контроль.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92283-vazhno-cto-proizojdet-s-obschestvom-jelektronnye-zapisi-vmesto-nalichnyh-cifrovoj-rubl-jeto-polnyj-kontrol-video.html>>.
- LXXII. “Цель — добить экономику России... По заветам Шваба.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/94190-cel-dobit-jekonomiku-rossii-po-zavetam-shvaba-minjekonomrazvitiya-v-rossii-razrabotajut-sistemu-platy-za-uglerodnye-vybrosy-video.html>>.
- LXXIII. “При Путине лучше не станет. Он — глава колониальной администрации...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/92499-pri-putine-luchshe-i-ne-stanet-video.html>>.
- LXXIV. “Просто о сложном... Почему Россия платит долги грабителям, чем страшен дефолт и страшен ли он.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/89246-prosto-o-slozhnom-pochemu-rossija-platit-dolgi-grabiteljam-chem-strashen-defolt-i-strashen-li-on-professor-vkatonov-video.html>>.
- LXXV. “Тихая ликвидация... Василий Мельниченко.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/89954-tihaja-likvidacija-vasilij-melnichenko-video.html>>.
- LXXVI. “Новые поборы... Путинское правительство поднимет налоги. Развивать экономику никто не будет - только грабеж народа.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/89428-novye-pobory-putinskoe-pravitelstvo-podnimet-nalogi-razvivat-jekonomiku-nikto-ne-budet-tolko-grabez-naroda-video.html>>.
- LXXVII. “‘Это катастрофа для России’... Дефицит бюджета за два месяца стал почти равен годовому.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/91818-jeto-katastrofa-dlja-rossii-deficit-bjudzheta-za-dva-mesjaca-stal-pochti-raven-godovomu-vidео.html>>.
- LXXVIII. “Накануне большой войны...” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/90849-nakanune-bolshoj-vojny-professor-valentin-katsonov-video.html>>.
- LXXVIII. “Путин своих не обидит... Топ-менеджерам госкомпаний не будут устанавливать потолок зарплат в 30 млн рублей в год.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/90659-putin-svoih-ne-obidit-top-menedzheram-goskompanij-ne-budut-ustanavlivat-potolok-zarplat-v-30-mln-rublej-v-god.html>>.
- LXXIX. “Кому — война, а кому — мать родна... Паразиты шикуют. Центробанк РФ займет все офисы в новом квартале на ‘Белорусской’.” *ЗРМ*, <<https://3rm.info/main/95217-komu-vojna-a-komu-mat-rodna-parazity-shikujut-centro-bank-rf-zajmet-vse-ofisy-v-novom-kvartale-na-belorusskoj.html>>.

- LXXX. “И санкции тут не причем... ‘Денег нет’: Академик РАН предупредил об обнищании 42 миллионов россиян.” *ЗРМ*, <<https://zrm.info/main/90013-i-sankcii-tut-ne-prichem-deneg-net-akademik-ran-predupredil-ob-obnischanii-42-millionov-rossijan.html>>.
- LXXXI. “Это не пессимизм. Реально денег осталось у России на 9 месяцев. Еврейская власть в ответе...” *ЗРМ*, <<https://zrm.info/main/88842-jeto-ne-pessimizm-realno-deneg-ostal-os-u-rossii-na-9-mesjacev-kto-v-otvete-video.html>>.
- LXXXII. “Простые числа... В чём подвох цифрового рубля. Как вырваться из этой ловушки антихриста.” *ЗРМ*, <<https://zrm.info/main/94199-pros-tye-chisla-v-chem-podvoh-cifrovogo-rublja-kak-vyrvatsja-iz-jetoj-lovushki-antihrista-video.html>>.
- LXXXIII. “2023 год — конец финансовой системы... Слуги дьявола строят царство антихриста без налички.” *ЗРМ*, <<https://zrm.info/main/91087-2023-god-konec-finansovoj-sistemy-slugi-djavola-strojat-carstvo-antihrista-bez-nalichki-video.html>>.
- LXXXIX. “Доказательства... Грядущий эпохальный голод — рукотворный.” *ЗРМ*, <<https://zrm.info/main/89668-dokazatelstva-grjaduschij-jepohalnyj-golod-rukotvornyj-video.html>>.